

B E I E Z I E

ZDRUŽENJE PROIZVAJALCEV LESNE INDUSTRIJE LR HRVATSKE

o redukciji nerentabilnih žag

Vprašanje odvečnih zmogljivosti v predelavi lesa ni novo. Ze dve leti se postavljajo zahteva, naj bi se nekateri od teh zmogljivosti, zlasti žage, zaprle. Izdelali so tudi desetletni perspektivni plan razvoja lesne industrije na Hrvatskem, ki določa ukinitve posameznih obratov primarne predelave lesa. Perspektivni plan določa razvoj finalne proizvodnje. Bili pa so namena, da ne bi bilo treba posegati vmes z administrativnimi ukrepi, temveč naj bi to vprašanje prepustili gospodarskemu razvoju. Med tem pa so zgradili tudi nove zmogljivosti. Mnogi ljudski odbori, ki so imeli na

svojem področju nekaj več gozdov, so si prizadevali, da postavijo žage za predelavo lesa. Nekateri so ta prizadevanja tudi uresničili. Lesna industrija je bila zlasti privlačna za vlaganje sredstev, ker so cene, zlasti rezanega lesa, zaradi pomanjkanja stalno rasle in zagotavljale visok dobiček. Taka politika nekaterih ljudskih odborov pa se je sedaj izkazala kot zelo škodljiva. Sečnja lesa se iz leta v leto postopoma manjša, razvija pa se finalna proizvodnja in izkoriščanje odpadkov. Tako sedanje zmogljivosti znatno presegaajo razpoložljive količine hlodov, ki bi jih v žagah lahko predelali.

SAMO 70% ZMOGLJIVOSTI

Po nepopolnih podatkih imajo na Hrvatskem 36 industrijskih žag in nad 400 majhnih žag s skupno zmogljivostjo za predelavo 1.100.000 kubičnih metrov hlodov. Glede na plan sečnje pa bo v prihodnjem letu na razpoložljivo največ okrog 800.000 kubičnih metrov hlodov. To pomeni, da bodo žage delale z okrog 70% svojih zmogljivosti.

O tem vprašanju je razpravljalo Zdrženje proizvajalcev lesne industrije Hrvatske. Bili so namena, da je treba tistim žagom, ki lahko najbolj racionalno izkoriščajo lesno maso, zagotoviti delo najmanj v dveh izme-

nah. Razen tega je treba predelavo hrastovih hlodov skoncitrirati na nekaj industrijskih žag, ki bodo lahko racionalno predelale ne samo hlode, temveč tudi odpadke (s kemično predelavo v tanin in podobno).

To pa glede na množino sečnje pomeni, da bodo za majhne žage ostale minimalne količine lesa. Te žage lahko popravijo svoj položaj s predelavo lesa iz privatnih gozdov, toda tudi to je še vedno daleč pod njihovo razpoložljivo zmogljivostjo. Potemtakem nekateri teh žag ne bodo mogle delati že v prihodnjem letu.

ZAGE BREZ GOSPODARSKEGA OPRAVIČILA

Tudi industrijske žage pa ne bodo mogle dolgo časa obstajati, ker zanje ni gospodarskega opravičila. V Liki presegaajo zmogljivosti žag skoraj dvakratno razpoložljive količine hlodov za predelavo. Ta problem bo treba rešiti v najkrajšem času. V Zdrženju so osnovali strokovno komisijo, ki bo preučila vse možnosti in pogoje dela žag v Liki. Skupno z organi upravljanja teh podjetij in s predstavniki ljudskih odborov bodo izdali končno odločbo o tem, katere žage naj se še nadalje razvijajo in delajo. Podobna stvar je tudi v nekaterih drugih krajih. Ze z desetletnim perspektivnim planom so postavljene glavne smernice za razvoj lesne industrije, kar bo omogočilo reševanje konkretnih primerov.

Dejstvo je, da so nekateri ljudski odbori slabo računali. Brez zadostnega ekonomskega opravičila so potrošili sredstva. To je rezultat nepremišljene težnje, da bi zgradili industrijo za vsako ceno. Ne gre samo za gradnjo novih, temveč tudi za ponovno usposabljanje žag, ki so jih že zaprli. To so storili v Virovitici, Brinju in še nekaterih drugih krajih.

KAKO POROČATI DELAVSKIM SVETOM O USPEHIH IN NEUSPEHIH

Ni redek primer, da je sestanek delavskega sveta, na katerem ob koncu meseca ali trimesečja razpravljajo o periodičnem obračunu, ali na koncu leta, ko odobravajo letni ključni obračun, nezanimiv, brez dobre diskusije, ponekod pa celo popolnoma brez diskusije, čeprav bi morali na teh sestankih razpravljati o uspehih in neuspehih preteklega obdobja.

Kaže, da so glavni vzrok za take pojave preveč strokovno sestavljena poročila, ki so enaka poročilom knjigovodstva, tako da jih večina članov delavskega sveta sploh ne razume.

Ta očitek drži. Če knjigovodstvo poda delavskemu svetu poročilo na obrazcih, ki so predpisani za obračunavanje gospodarske organizacije z družbo, in če ta poročila spremlja strokovni komentar šefa knjigovodstva, potem prav gotovo ne bo nobene diskusije na podlagi takega obračuna. Ni mogoče zahtevati od inženirja in tehnika, še manj pa od delavca, da bi strokovno obvladal sistem in metode knjigovodstva, in da bi si mogel sam, brez tuje pomoči, napraviti sliko stanja podjetja, njegovega finančnega uspeha ali neuspeha, potrebnih ali nepotrebnih stroškov in podobno, zlasti pa sliko vzrokov, ki so privedli do uspeha ali neuspeha.

Znano pa je, da strokovnjaki dostikrat težko prikažejo strokovne stvari preprosto. Zlasti velja to za tistega strokovnjaka, ki je po določenem sistemu in metodi sestavljal obračun, ki je zanj popolnoma razumljiv in ki zaradi tega meni, da mora biti razumljiv tudi za druge. Ponekod srečate tudi take strokovnjake, ki menijo, da so periodični obračuni in letni zaključni obračuni tolikanj strokovni, da jih ni moč pojasniti drugače tistim, ki se te umetnosti niso učili.

O poročevalski službi o poslovanju podjetja za člane delavskih svetov je bilo pri nas malo pisane. V prvi vrsti zato, ker sama ustanova delavskih svetov kot novost v gospodarskih odnosih še nima dosti tradicije in potrebne prakse, da bi se njena funkcija popolnoma izkristalizirala. V naših gospodarskih časopisih zasledimo od časa do časa kakšen članek ali zapis iz prakse posameznega delavskega sveta, ki opozarja na kakšno važno stvar iz življenja podjetja in na način rešitve takega problema. »Biro za organizacijo uprave in gospodarstva« je pripravil celo poseben priročnik o poročevalski službi za člane delavskih svetov, o poslovanju podjetij, ki ga je izdala »Tehnična knjiga« v Beogradu. Ta priročnik sistematično podaja vrsto zanimivih momentov, o katerih se lahko zelo poljudno podajajo poročila delavskemu svetu in to o vprašanjih, za katera so delavski sveti resnično zainteresirani.

»Naša skupnost« želi s svoje strani v vrsti člankov opozoriti na nekatera vprašanja, o katerih bi morali razpravljati na sejah delavskega sveta, kadar imajo na dnevnem redučasno periodične obračune in letne zaključne obračune podjetja, ki jih potem podajajo pristojnim organom z namenom obračuna-

vanja podjetja z družbo. V teh člankih bomo posebej obdelali, kako pokazati podatke in pa postopek pri njihovi analizi.

V tem članku pa bi opozorili samo na nekatera osnovna načela, ki bi se jih bilo treba držati pri razpravljanju o periodičnih obračunih in zaključnih obračunih podjetja.

Izhodišče teh obračunov je celota podjetja, njegovo splošno stanje in uspeh. Torej se tudi podatki o obračunih nanašajo na podjetje kot celoto. Zato se mora tudi razprava o stanju, uspehu ali neuspehu začeti pri teh podatkih. Sele od takih splošnih podatkov je treba iti dalje k posameznostim, ker samo posameznosti lahko pojasnijo celoto.

Neki podatek lahko proučujemo le, če ga lahko primerjamo z drugim, ker sam po sebi ničesar ne pove. Ta podatek je treba vedno in predvsem proučevati v primerjavi z isto takim podatkom iz prejšnjega obdobja, iz istega obdobja preteklega leta, v primerjavi z lanskim podatkom, z nalogo in podobno. Če na primer ugotovimo, da znaša dobiček v nekem obdobju 1 milijon dinarjev, nam ta številka ničesar ne pove, če je ne primerjamo, bodisi z dobičkom, ki smo ga ustvarili v prejšnjem obdobju, bodisi z dobičkom, ki smo ga ustvarili v istem obdobju lani ali pa z dobičkom, ki smo ga za to obdobje pričakovali (planirali). Zato pa podatke, ki jih proučujemo, lahko primerjamo samo s podatki takih časovnih obdobji, ki so po trajanju enaka.

Nikdar ne smemo posameznih podatkov proučevati izolirano, brez vzročne zveze z drugimi podatki. Ne moremo ostati pri ugotovitvi, da smo letos na primer ustvarili dobiček, ki je za 50% večji od lanskega, če za to ne damo potrebne obrazložitve. Ali je vzrok za povečanje dobička produktivnost dela, cena na tržišču, ali pa oboje, in v kakšnem obsegu. Vse to moramo pojasniti, kadar podajamo ta podatke.

Podatke, ki jih podajamo delavskemu svetu, moramo vedno zaokrožiti, ne samo na cele dinarje, temveč često na tisoče, v nekaterih primerih pri velikih podjetjih pa celo na milijone. Kadar na primer razpravljamo o višini obratnih sredstev pri podjetjih, ki razpolagajo s stotinami milijonov teh sredstev, ni potrebno, da pri razpravljanju upoštevamo tisoče. Po drugi strani pa, če gre na primer za povprečni zaslužek delavcev in uslužbencev, za polin materiala, ali za druge stroške na enote proizvoda in potrošek posameznih vrst surovin dobn, tedaj moramo take podatke povedati v dinarjih, ker bi sicer razlike ne bile vidne.

Torej, ko razpravljamo o podatkih začasnih periodičnih obračunov in zaključnih računov moramo delavskemu svetu podati podatke in vsebino teh obračunov v taki obliki in tako, da mu bo dostopen, razumljiv in jaseen, ne da bi uporabljal stroge strokovne knjigovodstvene izraze. Če je nujno, da včasih uporabimo tudi kakšen strokovni izraz, ga moramo poprej pojasniti. V prihodnji številki bomo govorili o bilancu podjetja, kakšna je in kako jo je treba »brati«.

S. Popović

Razdelitev narodnega dohodka

V prejšnjih dveh številkah smo govorili o bruto proizvodu in narodnem dohodku. Zdaj pa prehajamo na razdelitev narodnega dohodka, to se pravi na vprašanje, kako planiramo razdelitev dohodka in s katerimi sredstvi dosegamo to planirano razdelitev.

Narodni dohodek je del letnega proizvoda. Predočujemo si ga lahko kot določeno količino gnetnih dobrin (žita, tekstila, obutve, strojev itd.). Vrednost teh dobrin znaša na primer 1100 milijard dinarjev, to je narodni dohodek izražen v dinarjih.

Iz narodnega dohodka se za devoljujejo osebne potrebe ljudi (hrana, obleka, stanovanje itd.), nadalje potrebe družbe (vsdrževanje vojske, administracije, zdravstvenih, kulturno-prosvetnih ustanov) in končno, iz dohodka investiramo in s tem povečujemo narodno bogastvo ter omogočamo večjo proizvodnjo v nadaljnjem obdobju.

Kadar planiramo razdelitev narodnega dohodka, pravzaprav odmerjamo, koliko bo šlo iz narodnega dohodka za osebno potrošnjo, koliko za družbeno potrošnjo (po raznih družbenih ustanovah) in koliko za investicije. Kako bomo opravili to razdelitev, je odvisno od mnogih

činiteljev. Na primer, če želimo hitrejši razvoj gospodarstva, tedaj moramo izločiti iz narodnega dohodka večje vsote za investicije. Prav tako se lahko družbeni izdatki visoki iz več razlogov (izdatki za vojsko zaradi določenega zunanjega političnega položaja ali izdatki za kulturne in socialno-zdravstvene ustanove). Ta sredstva je treba preskrbeti z razdelitvijo narodnega dohodka.

Za naše poveljno obdobje je značilno, da so bili izdatki za investicije visoki, ker smo industrializirali državo s pospešenim tempom. Tudi družbeni izdatki so bili precejšnji, ker je družba, razen za potrebe narodne obrambe, posvetila dosti pozornosti tudi prosveti in socialno-zdravstveni zaščiti ljudi.

Za primer navajamo razdelitev narodnega dohodka leta 1953: za osebne izdatke smo potrošili 598 milijard, za investicije 251 milijard, za splošno družbene potrebe pa 214 milijard dinarjev.

Kako dosežemo planirano razdelitev narodnega dohodka? Glavna, pa tudi najtežja stvar je, da z določenimi instrumenti izločimo iz narodnega dohodka tisti del, ki služi za osebno potrošnjo in ga odvojimo od tistega dela, ki je namenjen za investicije in družbeno potroš-

njo. V socialističnem sektorju gospodarstva dosežemo to s plačnim sistemom. Za leto 1955 je bilo določeno, da se podjetjem prizna tisti znesek plačnega sklada, ki so ga dosegla v predhodnem letu, s tem da se ta povečuje ali zmanjšuje v skladu s povečanjem ali zmanjšanjem proizvodnje. Skupni plačni sklad se je potem razdelil s tarifnim pravilnikom na posamezna delovna mesta. Na podlagi tega pravilnika se določajo plače po kvalifikaciji delavcev, pogojih dela in zlasti po učinku dela povsod tam, kjer je možno meriti ta učinek.

Denarna sredstva, ki so potrebna za investicije in druge družbene potrebe se zbirajo v družbene sklade z davki na promet proizvodov, obdavčevanjem dobička podjetij, z obrestmi na obratna in osnovna sredstva in davkom na dohodke prebivalstva.

Pri nas ocenjujemo narodni dohodek za vsako nastopno leto in opravljamo njegovo razdelitev na osnovne skupine izdatkov (osebna potrošnja, splošno-družbena potrošnja in investicije) ter določamo instrumente (plačni sistem, razne obveznosti podjetij do družbe), s katerimi dosežemo razdelitev dohodka.

B. R.